

Arhivele Naționale ale României la ceas de bilanț

CORNELIU MIHAIL LUNGU

Pentru Arhivele Naționale ale României și direcțiile lor județene, anul 1997 a reprezentat o piatră de încercare, în temeiul noii Legi și a practicii arhivistice acționându-se în sensul organizării și desfășurării activităților specifice, destinate administrării, supravegherii și protecției speciale a Fondului Arhivistic Național. În acest scop, au fost elaborate norme metodologice, regulamente și instrucțiuni menite să completeze cadrul legislativ, a fost îmbogățit tezaurul documentar cu noi fonduri și colecții arhivistice, s-au întocmit instrumente de evidență a documentelor din depozitele proprii, au continuat microfilmarea de asigurare și acordarea asistenței de specialitate la creatorii și deținătorii de documente. Totodată, s-au avut în vedere valorificarea informațiilor documentare în scopul elaborării publicațiilor de specialitate, organizării de activități cultural-științifice și rezolvării cererilor cetățenilor, conservarea documentelor, extinderea relațiilor internaționale ale Arhivelor Naționale, perfecționarea pregătirii de specialitate a personalului.

O preocupare deosebită a constituit-o îmbunătățirea evaluării muncii în Arhivele Naționale, pe baza unui experiment ce s-a derulat timp de un an, la nivelul întregului sistem. Drept urmare, activitățile arhivistice se desfășoară conform standardelor practice pe plan european.

Activitatea metodologică s-a concretizat în elaborarea unor normative de lucru specifice, cum sunt: „Instrucțiuni de aplicare a amenzilor contravenționale”, „Metodologia prelucrării arhivelor create de structurile P.C.R.”, „Instrucțiunile pentru selecționarea documentelor din depozitele Arhivelor Naționale”. Dintre acestea, „Metodologia prelucrării arhivelor create de structurile P.C.R.” a fost finalizată, după consultarea direcțiilor județene, și difuzată în sistem pentru asigurarea unui cadru unitar în procesul muncii.

În cadrul aceluiași preocupări se înscriu analiza și definitivarea „Normelor tehnice privind microfilmarea pentru asigurare”, care vor fi puse în concordanță cu stadiul și problematica actuale ale activității de microfilmare a documentelor cu valoare istorică. În scopul aplicării în practică a prevederilor Legii Arhivelor Naționale, în anul 1997 s-a efectuat documentarea necesară elaborării Statutului arhivistului, precum și cea referitoare la Statutul personalului de arhivă de la creatorii și deținătorii de documente. Pentru o corectă corelare socială, profesională și deontologică a viitoarelor reglementări au fost studiate statutele altor categorii de personal sau de specialiști, atât din țară (Statutul personalului didactic, Statutul notarilor publici etc.), precum și la nivelul unor instituții și structuri externe, naționale sau internaționale.

Operațiunile de prelucrare arhivistică a documentelor au reprezentat principalul obiectiv al Arhivelor Naționale și în 1997, când s-au ordonat 4613 m.l. și s-au inventariat 4598 m.l. de arhivă. Verificarea existentului din depozite cu instrumentele de evidență s-a executat asupra unei cantități de 10271 m.l., iar în urma preluărilor și a prelucrării fondurilor și colecțiilor s-au sistematizat 16110 m.l. de arhivă.

În activitatea de prelucrare arhivistică a documentelor în vederea microfilmării de asigurare, s-a acordat prioritate arhivelor mai vechi, iar în cadrul acestora, celor scrise în diverse paleografii, sau pe suporti ce impun înlocuirea la sălile de studiu, pentru protejarea originalelor.

În anul 1997, a continuat procesul de prelucrare automată a datelor, prin dezvoltarea aplicațiilor Sistemului Informatic al Arhivelor Naționale, dezvoltarea și actualizarea Băncii de Date a Arhivelor Naționale. În vederea optimizării fluxului informațional, a fost proiectat, testat și experimentat subsistemul destinat activității de inventariere automată a unităților arhivistice. De asemenea, s-au realizat analiza, proiectarea, experimentarea-testarea și implementarea unor noi pachete de programe informatice și s-au adus modificări importante în programele de exploatare a Băncii de Date a Arhivelor Naționale, astfel că aceasta este operabilă de pe orice stație de lucru din rețeaua de PC-uri.

Pomind de la necesitatea prelucrării automate uniforme și unice a informației arhivistice, s-au corectat și reeditat instrumentele de lucru utilizate pentru toate aplicațiile documentare din Sistemul Informatic al Arhivelor Naționale.

Din nefericire, dotarea și starea tehnicii de calcul actuale a Arhivelor Naționale sunt departe de a satisface necesarul, impunându-se găsirea mijloacelor materiale pentru ca performanțele în acest domeniu să se apropie de nivelul standardelor internaționale.

O activitate deosebit de importantă, prevăzută și în Legea Arhivelor Naționale, acordarea asistenței de specialitate la creatorii și deținătorii de documente, s-a materializat în îndrumarea și controlarea a 3787 instituții publice, unități economice și societăți comerciale. În același timp, Arhivele Naționale au organizat peste 500 instruirii, pentru instituțiile interesate, la care au participat persoane cu responsabilități pe linia muncii de arhivă. Ca urmare a intensificării activității de îndrumare și control la creatori, au fost primite spre confirmare 2435 lucrări de selecționare la care se adaugă nomenclatoarele supuse aprobării Arhivelor Naționale.

Principalele aspecte constatate în procesul de acordare a asistenței de specialitate la creatori vizează lipsa și insuficiența pregătirii arhivistice a lucrătorilor din acest domeniu, condițiile improprii de păstrare și conservare a documentelor și, nu în ultimul rând, dezinteresul unora dintre factorii de conducere față de propria arhivă. Având în vedere situația necorespunzătoare existentă la marea majoritate a creatorilor și deținătorilor de arhivă – unii dintre ei foarte importanți, precum

Ministerul Culturii, Ministerul Justiției, Ministerul Educației Naționale, Departamentul Cultelor, Academia Română –, tendințele unora de a abandona său distrug documentele cărora nu le pot asigura spații de depozitare, este stringent necesar ca aplicarea și respectarea cu strictețe a prevederilor Legii, inclusiv sancționarea contravențională, să stea în atenția Arhivelor Naționale.

A apărut și un caz fără precedent în istoria și practica arhivistică românească: sustragerea unei însemnate cantități de arhivă, asemenea situație întâlnindu-se la Ministerul Turismului, de unde a fost sustrasă arhiva dintre anii 1929-1990, în cantitate de cca 500 m.l. În fața unui asemenea caz, deosebit de grav, Arhivele Naționale au sesizat Parchetul General, în scopul stabilirii responsabilităților și al aplicării sancțiunilor legale celor care se fac vinovați de acest act iresponsabil.

Cum era și firesc, în pofida lipsei acute de spațiu, în anul 1997, Arhivele Naționale și-au completat baza documentară proprie, ca urmare a preluării în regim de urgență de la creatori și deținători a 2288 m.l. de arhivă și a achiziționării de la persoane fizice (prin donație sau cumpărare) a 3120 documente. Este vorba de documente începând din secolul al XVI-lea (provenind de la domnitorii Moldovei și Țării Românești sau de la principii Transilvaniei) și până aproape de zilele noastre.

Privită prin perspectiva anului abia început, cât și a anilor următori, preluarea documentelor cu valoare istorică va fi, practic, imposibil de realizat, în condițiile în care atât la nivel central, cât și în cadrul majorității direcțiilor județene nu mai există spații de depozitare nici, cel puțin, pentru preluări în regim de urgență, în scopul salvării documentelor amenințate cu distrugerea, ori abandonarea.

În temeiul atribuțiilor, dar și al unei îndelungate experiențe a continuat procesul de afirmare a Arhivelor Naționale pe plan științific, consecință a deschiderii instituției, precum și a punerii la dispoziția cercetării a surselor de care dispun, în raport de prelucrarea lor arhivistică. Nefiind simple depozitare de documente, Arhivele Naționale au desfășurat și o susținută activitate științifică, concretizată în editarea unor lucrări de specialitate și în alte manifestări specifice. Astfel, au văzut lumina tiparului publicațiile: *Independența României în conștiința europeană*; *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. I; *Arhivele Naționale și societatea românească*; *Istorie și cultură în arhivele Caraș-Severinului* (Îndrumător); „*Reyista Arhivelor*”, care a revenit la denumirea consacrată în lumea științifică.

La rândul lor, unele dintre direcțiile județene au editat 14 lucrări proprii, dintre le meritând a fi menționate edițiile de documente realizate de Direcția Județeană Prahova (*Viața culturală a municipiului Ploiești și a județului Prahova. 1900-1943*); Direcția Județeană Mehedinți (*Societatea muzicală Doina*); Direcția Județeană Gorj (*Contribuții gorjene la Războiul de independență*); Direcția Județeană Satu Mare (*Sigilii sătmărene din sec. XVI-XIX*); Direcția Județeană Iași

(*Noul Palat Universitar de la Copou – 100 de ani de la inaugurare*); Direcția Județeană Timiș (*Un erudit cărturar – Ioachim Miloia*).

Aflându-se în prim-planul promovării cărții de istorie, Arhivele Naționale au participat la târgurile și saloanele de carte, unul dintre ele, ca cel de-al II-lea „Salon de carte de istorie”, fiind organizat la sediul nostru central, în colaborare cu Asociația Arhiviștilor, manifestare devenită deja un moment de referință în viața culturală a Capitalei.

În același context au continuat manifestările dedicate aniversării a 165 de ani de existență a Arhivelor Naționale, scop în care s-au organizat sesiuni științifice, simpozioane, expoziții, emisiuni Radio și TV, atât la nivel central, cât și teritorial. Toate aceste manifestări au culminat cu „Săptămâna Arhivelor” (12-17 mai), la care au participat personalități de seamă ale vieții științifice și culturale din Capitală și din marile centre universitare ale țării.

Evenimentelor majore din istoria poporului român (120 de ani de la cucerirea Independenței de Stat a României; 80 de ani de la luptele de la Mărăști, Mărășești, Oituz; 1 Decembrie - Ziua Națională a României), precum și unor personalități ale vieții politice și culturale românești le-au fost dedicate sesiuni științifice, simpozioane, expoziții, emisiuni la Radio, emisiuni la posturile de Televiziune și numeroase articole și studii apărute în reviste de specialitate și în presă.

Ca expresie a deschiderii largi a instituției către cercetare și a interesului manifestat de specialiști pentru informația istorică oferită de documente, în 1997, Arhivele Naționale au primit la sălile de studiu 6282 cercetători, cărora li s-au pus la dispoziție 107177 unități arhivistice, 832 role microfilm și peste 27000 publicații de specialitate. La cererea acestora, s-au realizat 56323 copii xerox sau fotoreproduceri după documentele cercetate.

De remarcat numărul mare de tineri cercetători și studenți ce studiază îndeosebi documente și fonduri arhivistice care până la evenimentele din 1989 nu se dădeau în cercetare. Este manifestarea dorinței de a cunoaște, cu ajutorul surselor directe, probleme ale istoriei contemporane românești, despre care cu ani în urmă se vorbea foarte puțin în lucrări de specialitate.

În activitatea de folosire a documentelor aflate în păstrarea Arhivelor Naționale, un volum deosebit de muncă îl ocupă rezolvarea cererilor prin care se solicită eliberarea unor copii și certificate ce atestă drepturi de proprietate, vechimea în muncă, moșteniri etc. În cursul anului 1997, au fost primite, la nivelul Arhivelor Naționale, peste 65000 de cereri, dintre care numai 1008 au fost repartizate altor instituții, restul fiind rezolvate de specialiștii noștri. Cel mai mare volum de cereri a fost primit la Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, unde, prin profesionalismul și răspunderea lucrătorilor din cadrul Biroului de relații cu publicul și cu ajutorul specialiștilor de la depozitele de arhivă s-a putut să se răspundă solicitanților în timp util și corect.

Consecvente orientării firești de lărgire și dezvoltare a relațiilor externe ale instituției, în scopul diversificării posibilităților de informare asupra surselor documentare din arhivele străine, referitoare la istoria poporului român, Arhivele Naționale au trimis delegații care au depistat și adus în țară copii după documente de arhivă din Ungaria, Italia, Vatican, Germania și Austria.

În anul trecut, Arhivele Naționale au primit vizita domnului Gérard Ernisse, inspector general al Arhivelor Naționale din Franța, cu care ocazie au fost analizate cooperarea franco-română pe tărâm arhivistic și perspectivele acesteia, propunându-se încheierea unui acord bilateral de cooperare.

De asemenea, delegați ai Arhivelor din România au participat la Simpozionul de la Varșovia, organizat de Consiliul Internațional al Arhivelor, cu tema „Accesul la documentele arhivelor de parlament și partide politice”; la a XXXII-a Conferința Internațională a Mesei Rotunde a Arhivelor, de la Edinburg, unde s-au discutat probleme legate de accesul în arhive, de pregătirea și perfecționarea personalului de specialitate; la Conferința Internațională de la Varșovia, cu tema „Moștenirea arhivistică a țărilor și popoarelor din Europa Centrală și Estică”.

Se poate aprecia că toate activitățile desfășurate pe plan internațional de către instituția noastră au contribuit la diversificarea relațiilor și formelor de cooperare cu Arhivele din alte țări.

În ceea ce privește procesul complex de conservare a arhivei, în laboratoarele instituției noastre au fost restaurate 237263 file-document și au fost recondiționate și legate 37803 unități arhivistice. Totodată, a continuat acțiunea de sprijinire și orientare a laboratoarelor zonale de restaurare și a atelierelor de legătorie înființate în anul precedent la unele direcții județene.

Având în vedere importanța practică a restaurării unei cantități mai mari de documente, pentru a preveni degradarea ireversibilă a unor valori istorice, se impune realizarea, la nivel central și teritorial, a unei evidențe stricte și reale a documentelor deteriorate, în vederea eșalonării acțiunii de restaurare în funcție de importanța documentului și de gradul de deteriorare, pentru a se evita apariția unor disfuncționalități și aglomerări în activitatea laboratoarelor de restaurare.

Atenția cuvenită s-a acordat și asigurării condițiilor de păstrare și conservare a documentelor în depozitele proprii, iar în limita fondurilor alocate, s-a urmărit realizarea planului de aprovizionare și al celui de investiții.

Cu toate strădaniile depuse în domeniul asigurării tehnico-materiale, au fost întâmpinate serioase dificultăți, datorate mai cu seamă bugetului de austeritate, dar și din cauza reglementărilor actuale, care nu permit abordarea, conform necesităților, a problemei susținerii financiare a activităților arhivistice.

Prin Școala Națională de Perfecționare Arhivistică s-a continuat activitatea de formare și armonizare profesională a personalului încadrat în Arhivele Naționale în perioada 1995-1996, și specializarea în domeniul limbilor și al paleografiilor în care au fost scrise unele documente aflate în depozitele proprii, cursurile fiind

frecventate de 116 cadre cu studii superioare și medii. Demn de remarcat este că Școala și-a propus, și a realizat, predarea cursurilor teoretice și executarea aplicațiilor pe documente din depozitele Direcției Arhivelor Naționale Istorice Centrale, ceea ce a asigurat caracterul practic al activităților desfășurate.

Totodată, conform prevederilor Legii Arhivelor Naționale, s-au organizat cursuri pentru atestarea pe post și perfecționarea lucrătorilor cu responsabilități pe linie de arhivă de la creatorii și deținătorii de documente, la care au participat 185 de cursanți. Prin conținutul cursurilor predate s-a urmărit transmiterea cunoștințelor adecvate, în scopul îndeplinirii optime a sarcinilor ce revin acestor lucrători pe linia aplicării legislației arhivistice.

Concluzia de bază care se conturează la acest ceas de analiză este că, în pofida tuturor greutăților întâmpinate, Arhivele Naționale și-au făcut datoria, îndeplinind funcțiile sale sociale, înscriindu-se astfel în principiile și în experiența dobândită pe tărâmul practicii arhivistice românești.